

УДК 658.011.12 (075.8)

Розуменко С.М.,

к.е.н., доцент,

Таврійський державний агротехнологічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Анотація. В статті розглянуто основні теоретичні підходи до визначення сутності терміну «потенціал підприємства».

Ключові слова: потенціал підприємства, ресурси, наявні та приховані можливості, економічний потенціал.

Аннотация. В статье рассмотрены основные теоретические подходы к определению сущности термина «потенциал предприятия».

Annotation. In the article the basic theoretical going is considered near determination of essence of term «potential of enterprise».

Raising of problem. In the conditions of market category «potential of enterprise» acquires the special actuality as one of basic descriptions of stability of enterprise and possibilities of him further development.

The argued understanding of potential of enterprise is actual not only for science but also for practical aims, as an idea about his maintenance forms the adequate going near his estimation, management and development.

Analysis of the last researches and publications. The reflection of essence of term «potential» found a ground in labours of C.G. Strumilin, J.I. Abalkin, J.I. Samoykin, R.V. Marchukov, V.M. Avdeenco, M.I. Ivanov, O.S. Fedonin, I.M. Repina, O.I. Oleksyc, N.S. Krasnokytcka, B.E. Bashevcki and other scientists.

There is not synonymous interpretation of concept of potential of enterprise as economic category in economic literature. Complication and under exploitation of this category became reason enormous amount of points of view of her interpretation and determination.

Aim of the article. The aim of writing of this article is generalization of the theoretical going near determination of essence of potential of enterprise as economic category.

Conclusions and suggestions. Passing to the new mechanism of menage considerably promoted actuality of research of those market signs of potential, that represent the most full concept «Potential of enterprise». The variety of going near understanding of essence of potential of enterprise allows to count him by a multilevel and multidimensional concept maintenance of that opens up in all complex of his displays. Potential of enterprise - it difficult, dynamic system.

Постановка проблеми. В умовах ринку категорія «потенціал підприємства» набуває особливої актуальності як одна з основних характеристик стабільності підприємства та можливостей його подальшого розвитку.

Аргументоване розуміння потенціалу підприємства є актуальним не тільки для науки, а й для практичних цілей, оскільки уявлення про його зміст формує адекватний підхід до його оцінки, керування і розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відображення сутності терміну «потенціал» знайшло обґрунтування у працях С.Г. Струмиліна, Л.І. Абалкіна, Л.І. Самоукіна, Р.В. Маршукова, В.М. Авдеєнка, М.І. Іванова, О.С. Федоніна, І.М. Репіної, О.І. Олексюк, Н.С. Краснокутської, Н.В. Касьянкової, Б.Є. Бачевського та інших вчених.

В економічній літературі не існує однозначного трактування поняття потенціалу підприємства як економічної категорії. Складність і недостатня розробка цієї категорії стали причиною безліч точок зору її тлумачення і визначення [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7].

Мета статті. Метою написання даної статті є узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності потенціалу підприємства як економічної категорії.

Основний матеріал дослідження.

Термін «потенціал» у своєму етимологічному значенні походить від латинського слова «potentia» й означає «приховані можливості», які в

господарській практиці завдяки праці можуть стати реальністю.

Відповідно до визначення Великого економічного словника потенціал як економіч-

на категорія становить наявні можливості, ресурси, запаси, засоби, що можуть бути використані для досягнення, здійснення чогось.

У розвитку сучасних уявлень про потенціал сьогодні чітко виокремлюються дві «ресурсні» позиції. Перша розглядає потенціал як сукупність ресурсів без урахування їх взаємозв'язків та участі у процесі виробництва. Так, Л.І. Абалкін стверджує, що потенціал є узагальненою, збірною характеристикою ресурсів. І.І. Лукінов та його співавтори розуміють потенціал як «кількість та якість ресурсів, які має та чи інша система» [5, с.7; 7, с.6-7].

Друга ресурсна позиція трактує потенціал як сукупність ресурсів, здатних виробляти певну кількість матеріальних благ. Є.Б.Фігурнов вважає, що потенціал «характеризує ресурси виробництва, кількісні та якісні їх параметри, які визначають максимальні можливості суспільства з вироблення матеріальних благ у кожний даний момент». У літературі трактування поняття «потенціал» як певної сукупності ресурсів, головним чином економічних, безпосередньо пов'язаних із функціонуванням виробництва та прискоренням науково-технічного прогресу, знаходить все більше прихильників. Так, Наприклад, В.М. Архангельський під потенціалом розуміє засоби, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або розв'язання певної задачі. «Ресурсне» розуміння потенціалу має важливе значення для планування та управління виробничою діяльністю, але не вичерпує найістотніших його характеристик [5, с.7; 7, с.6-7].

Ряд авторів уявляє потенціал як систему матеріальних та трудових факторів (умов, складових), що забезпечують досягнення мети виробництва. Основою для такого підходу є висловлювання К. Маркса про те, що засоби праці, предмет праці та робоча сила як фактори виробництва та елементи утворення нового продукту виступають як можливості, що підкреслює їхній потенційний характер. Для перетворення цієї можливості на дійсність «вони мають з'єднатися». Це положення є принципово важливим для аналізу і розроблення методів вимірювання потенціалу, тому що екстенсивний динамізм

розвитку виробництва в деяких випадках послабив увагу дослідників до питань поліпшення використання вже нагромаджених ресурсів. М. А. Іванов, Ю. Г. Одегов, К. Л. Андреев та інші стверджують, що дослідження ефективності розвитку економіки мають базуватися не на досягнутому рівні використання ресурсів, а на потенційних можливостях виробництва. Зі збільшенням масштабів виробничого апарату зростає значення задач, пов'язаних зі всебічним і найраціональнішим використанням внутрішніх можливостей розвитку виробництва [7, с.8].

Основна маса публікацій з теорії потенціалів присвячена такій категорії як «економічний потенціал підприємства». Аналіз економічної літератури показав що коло визначень економічного потенціалу підприємства дуже широке – від надзвичайно вузького його розуміння як річного обсягу виробництва продукції до таких загальних категорій, як соціально-економічна система.

Л.І. Самоукін вважає, що економічний потенціал необхідно розглядати у взаємозв'язку з властивими кожній суспільно-економічній формації виробничими відносинами, що виникають між окремими працівниками, трудовими колективами, а також управлінським апаратом підприємства з приводу повного використання їх здібностей зі створення матеріальних благ і послуг. Р.В. Маршуков трактує економічний потенціал як «...здатність підприємства забезпечувати своє довгострокове функціонування та досягнення стратегічних цілей на основі використання системи наявних ресурсів» [6, с.6-7].

Дослідження підходів щодо визначення терміну «економічний потенціал» відбивають різні погляди в розумінні його сутності і структури. Досить важко сказати однозначно про прихильність того чи іншого дослідника до одного з підходів. Ряд дослідників наводять кілька визначень з різними акцентами. Так, наприклад, одні автори пропонують кілька визначень економічного потенціалу й у цілому вважають, що «економічний потенціал» варто розглядати як:

– джерело росту національного доходу й економічної потужності країни;

- результат розвитку продуктивних сил суспільства;
- показник максимальних виробничих можливостей галузі, підприємств, об'єднань, ресурсів;
- засіб задоволення суспільних потреб;
- найважливіший фактор зростання національного багатства країни;
- критерій оптимальності планів виробництва матеріальних благ, використання ресурсів і національного багатства.

Таке розходження у визначеннях пояснюється тим, що кожний з дослідників виділяв якусь одну з рис економічного потенціалу, не розкриваючи її у комплексі [5, с.8-9].

Група авторів вважає, що сутністю потенціалу взагалі, як категорії, не може бути ресурс, резерв або щось іще матеріальне, оскільки без нематеріальних активів, або системи управління підприємством перелік того, що складає потенціал буде не повним, а їх сукупність об'єднують лише їх властивості, які і є у такому разі сутністю даної єдності, тобто потенціалом. «Можливість» може надаватися або не надаватися об'єкту тільки ззовні, тому вона теж не може бути внутрішньою сутністю об'єкту, тоді як «властивість» йому притаманна, ззовні може бути привнесена лише зі зміною самого об'єкту, й до того ж проявляється лише у рамках наданої для цього «можливості» [2, с.25-26].

Не применшуючи значення ресурсів як базису у формуванні потенціалу підприємства, відзначає Н.С. Краснокутська, сама по собі їх наявність не є гарантом досягнення будь-яких цілей. Другою, не менш важливою складовою потенціалу виступають здібності підприємства мобілізувати ресурси у ході здійснення комплексу дій (бізнес-процесів). З урахуванням того, що сукупність таких здібностей, навичок та досвіду в економічній літературі прийнято називати компетенціями, то потенціал підприємства можна визначити як можливості системи ресурсів і компетенцій підприємства створювати результат для зацікавлених осіб за допомогою реалізації бізнес-процесів [6, с.7-8].

Висновки та пропозиції. Перехід до нового механізму господарювання значно підвищив актуальність дослідження тих ринкових ознак потенціалу, які найбільш повно відображають поняття «потенціал підприємства». Різноманіття підходів до розуміння сутності потенціалу підприємства дозволяє вважати його багаторівневим і багатоаспектним поняттям, зміст якого розкривається у всьому комплексі його проявів. Потенціал підприємства – це складна, динамічна, поліструктурна система.

Література:

1. Авдеенко В.Н., Котлов В.А. Производственный потенциал промышленного предприятия. – М.: Экономика, 1989. – 240 с.
2. Бачевський Б.Є, Заблудська І.В., Решетняк О.О. Потенціал і розвиток підприємства: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 400с.
3. Гавва В. Н., Божко Е. А. Потенціал підприємства: формування та оцінювання: Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 224 с.
4. Добикіна О. К., Рижиков В. С., Касьянюк С. В., Кокотко М. Є., Костенко Т. Д., Герасимов А. А. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 208 с.
5. Касьянова Н.В. Потенціал підприємства: формування та використання: підручник / Н.В. Касьянова, Д.В. Солоха, В.В. Морева, О.В. Белякова, О.Б. Балакай. – Донецьк: Вид-во Цифрова типографія, 2012. –257 с.
6. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посіб. / Н.С. Краснокутська. – К: ЦНЛ, 2005. – 352 с.
7. Федонін О. С., Репіна І. М., Олесюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2004. - 316 с.